

A DEMOKRATIKUS TÁRSADALOM MŰFAJA

Karbantartja a kollektív memóriát

Ha van az újságírásnak különösen jellegzetes, a hivatás legfőbb sajátosságait megtestesítő műfaja, az interjú biztosan ilyen. Több szempontból is.

Egyrészt, mert jól példázza, hogy az újságírás – közvetítés. A történet nem az újságíróról szól, nem ő a főszereplő. Az interjúban ez a közvetítő szerep teljesen nyilvánvaló: a beszélgetés során az derül ki, hogy mit gondolnak mások, hogyan látnak dolgokat mások, hogyan ítélnek meg dolgokat mások, hogyan éltek, élnek mások, milyen a másik ember? Ha információkat kérünk valakitől, ha elmondatjuk valakivel, hogy mi történt, ha a portréját bontjuk ki valakinek a szavai által, vagyis önarcképet készítettünk vele – nem mi vagyunk a fontosak, hanem a másik. (Ugyanakkor az interjú műfaja azt is kiválóan szemlélteti, hogy felkészültség, hozzáértés, empátia és tucatszámú más újságírói tudás és készség nélkül a közvetítés sikertelen lehet, vagyis hogy nagyon is fontos szereplője az interjúnak az újságíró.)

Másrészt az interjú jó példa az újságírás egyik alapfunkciójára, arra, hogy feladata a valóság minél árnyaltabb bemutatása, ezért az alapos vizsgálódás, kutakodás, amelynek eszköze a kérdezés, a megkérdőjelezés, a kételkedés.

Az interjú mint műfaj ennek ellenére nem mindenütt a legkedveltebb és a legmegbecsültebb műfaja az újságírásnak. Az angolszász sajtóban különös indok kell ahhoz, hogy kérdés-felelet formájú teljes interjút készítsenek valakivel, az amerikai hírmagazinok leginkább részleteket, rövidített változatokat közölnek a beszélgetésből. A kontinensen szívesebben élnek ezzel a műfajjal az újságírók, a magyar sajtóban különösen kedvelt forma.

Az interjú ellen a legfőbb kifogások: kedvez a szószátyárságnak, a kelleténél hosszabb fecsegésnek, módot ad az interjúalanynak arra, hogy önmagát fényezze, reklámozza, az újságírónak pedig arra, hogy elbújjon a nyilatkozó szavai mögé, hogy elhárítsa a felelősséget magától. Érvként szolgálhatnak ehhez az állásponthoz azok az esetek, amikor az újságíró mikrofónállvánnyá változik, szócsővé válik.

Az interjút védelmükbe vevők többek között azzal érvelnek, hogy sokszor hitelesebb, ha nem az újságíró foglalja össze az elhangzottakat, hanem a nyilatkozó saját szavait olvassuk.

Az interjú műfajához több irányból közelíthetünk, az alábbiakban a funkciója alapján vázolom fel néhány sajátosságát, vagyis hogy mire szolgál, mire való, mi fejeződik ki benne.

Elöljáróban annyit szögezlek le, hogy helye van az újságírásban, mert

- a közvetítés eszköze,
- a távolság legyőzésének eszköze,
- a tájékoztatás eszköze,
- a valóság bemutatásának, feltárásának eszköze,
- az ellenőrzés eszköze,
- az igazságtevés eszköze,
- a meggyőzés eszköze,
- a nevelés eszköze.

Az interjút joggal tekinthetjük a demokratikus társadalom műfajának, azt is mondhatjuk, hogy igazán élni, virágozni, kibontakozni nem is tud más közegben. Valóságos létezéséhez kell, hogy a dolgok megkérdőjelezhetők, megvitathatók, megkérdőjelezhetők legyenek, hogy egyenrangú és egyenlő méltóságú felek között folyjon a beszélgetés.

Mi minden hát az interjú?

Az interjú – tükör. A világ sokszínűségét tükrözzük vissza, bemutatjuk a világot mások szemüvegén át, megkérdőjelezünk másokat, és a válaszokból kiderül, hogy ki így látja, ki úgy látja – ugyanazt.

Az interjú – nevel. Arra, hogy ugyanaz különbözőképp látható, védhető, igazolható; hogy az ugyanaz – sokféle és ez a sokféleség jó. Nevel mások megértésére, elfogadására – toleranciára. Az emberformálás, a mentalitás alakítója.

Az interjú – harc. A belefáradás, a belesüppedés, a megmerevedés ellen. A kíváncsiságunkat, a nyitottságunkat tartja karban.

Az interjú – számonkérés. A watchdog-szerep egyik fontos eszköze, a hatalom ellenőrzésének hatásos módja. Elszámoltatás a közügyekben hozott döntésekkel, a köz nevében hatalmat gyakorlókra bízott pénzek, javak felhasználásával. Ennek során az interjú nemegyszer nyomozás, a buldog szívósságával, kitarásával.

Az interjú – Cavinton. Az emlékezet frissítője, a kollektív memória karbantartója. Gyógyszer a felejtés ellen. Találkozás, szembesítés a múlttal, az ígéretekkel, a tervekkel, az álmokkal, elképzelésekkel – a megvalósultakkal és a be nem teljesültekkel.

Az interjú – dokumentum. Elővehető, megidézhető, újrahasznosítható, forrásként, segédanyagként, érvként, bizonyítékként.

Az interjú – párbaj. Bunkósbót. Az igazságtevés eszköze. A vallatásé. Szembesítés a rosszal, az elkövetet hibákkal, tévedésekkel, vétkekkel. A kérdőre vonás, a pellengérre állítás, a nyilvános akasztás civilizált formája. A viaskodás, a másik legyőzésének szublimált, civilizált formája, így példa is vitáink, csatározásaink kulturált, elfogadható formájú lefolytatására. Az emberi méltóság megélésére, megőrzésére és tiszteletére. Tanít arra, hogy mit kezdjünk a konfliktusokkal, a feszültségeinkkel.

Az interjú – felfedezés. A kíváncsiság kiélésének eszköze. Megvilágítja, láthatóvá teszi emberek, dolgok, helyzetek eddig homályban maradó oldalát, új színeit veteti észre a világnak, élményt nyújt, érzéseket ébreszt: örömet vagy bánatot, meglepetést vagy csalódást, lelkesedést vagy csüggedést.

Az interjú – a páncélszekrény feltörése. Titoktalanítás. A rejtve maradó, a szándékoltnak eldugott dolgok napvilágra kerülnek, tudottak lesznek.

Az interjú – gyorsfénykép, tollrajz. Láthatóvá válik egy arc, kirajzolódik a test és a lélek, megformálódik egy élet, egy sors. A másik ember.